

Maragall, ara

Des de fa un cert temps veig Maragall, invariablement qualificat de modernista, sense que ningú sembli tenir-hi res a dir. Crec que és una manera d'empetitir Maragall. Li pengem una etiqueta, queda classificat i ens pensem poder anar a dormir tranquils. No, Maragall no ens pot deixar dormir tan tranquils com pretenem. Que hi ha un modernista en Maragall —o un moment modernista—, sí, tot i que la sobrietat del seu modernisme ja gairebé contradiu aquest moviment. El seu nord no és evanescent i emboirat, ans concret i certer. Nietzsche, Novalis, Goethe són fites precises, amb solucions precises als problemes que ells, com a escriptor i com a escriptor català, es va posant. Entre els possibles Núñez de Arce o Campoamor per una banda, i Leconte de Lisle o Lamartine per l'altra, ell sap descobrir —potser sí que influït per la voga i el prestigi nòrdics— una deu que sembla l'antídot al perill que el sotja.

Però, ¿qui gosarà negar que en els orígens del moviment que hem designat noucentisme, que d'antuvi era mediterranisme, les *Vistes al mar* de Maragall no en són un dels antecedents més alts i més clars? I, ¿qui podrà negar que si d'algun defecte pateix la seva *Nausica* és el d'un excessiu Noucentisme? La correcció que Maragall ens proposa en aquesta obra, tan típica del Noucentisme —els escultors Casanoves i Clarà són les evocacions normals que sorgeixen al costat d'aquesta obra—, és un contrapès al tumult modernista del teatre de Guimerà, que ell admirava, però que es guardà prou d'imitar o de seguir. Hi ha, per tant, un Maragall noucentista i fins i tot precursor del noucentisme, perquè les *Vistes al mar* són del 1901. En l'*Elogi de la poesia*, Maragall defensa un concepte de forma que és del tot paral·lel al que defensava Miquel Utrillo en el pòrtic de la revista *Forma*, el 1904.

Altrament, quan ell parla del modernisme, no sols no sembla sentir-s'hi comprès (que tampoc no provaria res, perquè hom pot pertànyer a un moviment o a una escola sense adonar-se'n i fins i tot repudiant-los), sinó que en parla amb una certa distanciació, amb una certa objectivitat, considerant-lo una de les formes (l'última, en aquell moment) que ha adoptat el romanticisme (article sobre Joan Sardà). Aquesta concepció del romanticisme, com un moviment molt més bast que el d'un simple corrent literari o artístic, sembla anticipar-se als temps moderns. Romanticisme i classicisme són dues actituds davant la vida. Eugeni d'Ors batejà aquesta alternança amb els noms de classicisme i barroc. Però creiem que la concepció primera és molt més vàlida, perquè arrenca de les arrels mateixes de la vida, mentre la d'Eugeni d'Ors és feta d'acord amb les formes externes, que no sempre poden coincidir amb els impulsos vitals, perquè un autor romàntic pot ser d'una gran sobrietat i no ha de ser forçosament barroc. (Sigui dit entre parèntesis, jo crec que Eugeni d'Ors en canviar de llengua s'adonà que canviava d'ànima, i de la mateixa manera que a Catalunya havia defensat i propugnat el classicisme mediterrani, a Castella tingué la necessitat d'endinsar-se en el barroc, que acaba veient una mica massa per totes bandes. I aquest canvi, estètic, que és un element cabdal per a la psicoanàlisi del personatge, és bo en aquest moment perquè ens demostra les transformacions que implica el canvi d'una llengua per una altra i les tortures interiors que pot comportar).

Maragall és distant, també, en la manera com parla de Wagner, que era l'ídol del modernisme, i no amaga la seva predilecció per Mozart. En l'*Elogi de la poesia*, Maragall ens dóna una idea del teatre, que s'allunya —per no dir que contradiu— del drama wagnerià i, per tant, del modernisme.

«Em sembla molt errat considerar el teatre com un resum superior i cim ideal on les arts es fonen sublimades. Jo crec que, molt al contrari, el teatre és l'art abans de les arts, nucli primitiu on elles, elevant-se, comencen a divergir». Quaranta anys més tard Artaud dirà: «El teatre és en realitat la gènesi de la creació».

Però hi ha encara un altre Maragall que no encaixa del tot amb cap dels anteriors — encara que se'n puguin mostrar reminiscències—, i que jo qualificaria simplement de modern. És el Maragall d'*El Comte Arnau*. Aquest poema està integrat per una juxtaposició de poemes, menystenint o deixant en l'ombra, per a sempre més, l'enllaç explicatiu, descriptiu o racional del poema llarg; obeint ja, en això —sabent-ho o sense saber-ho— el precepte d'Edgar Allan Poe, recollit per Baudelaire, segons el qual el poema ha de ser una unitat d'inspiració, un espasme. *El Comte Arnau* és una suma d'unitats inspirades. En aquest sentit, *El Comte Arnau* de Maragall és infinitament més modern que el de Sagarra, que retorna a la descripció que suposa un lector més tocant de peus a terra, amb menys capacitat de vol. Maragall suposa un lector que sap volar, i l'ajuda a volar per poc que ell mateix s'ajudi. Un altre poeta, uns trenta anys després, ens donarà un altre poema d'una estructura similar, fet també de fragments inspirats. Em refereixo a Salvat-Papasseit. *El Comte Arnau* i *La rosa als llavis* són els dos poemes llargs d'estructura més moderna que posseïm, en els quals s'acompleix aquella asserció de Claudel a propòsit de Rimbaud, quan diu que aquest ha suprimit el *com* de la poesia.

I hi ha encara un Maragall més actual, palpitant, que el podeu batejar amb el nom d'engatjat si voleu, o de poeta civil, o d'home compromès, és igual. El volum que acaba d'aparèixer de Maragall, encapçalant la col·lecció «Les millors obres de la literatura catalana», a cura de Francesc Vallverdú, conté, en l'apartat «Política i societat», una sèrie d'articles que ens proven que Maragall coneixia el nostre país com ningú. Alguns fragments —sobre Cambó, sobre la Setmana Tràgica, sobre l'Església— són actualíssims. A mi em plauria que tots els catalans llegissin aquests escrits i els donessin a llegir, com a propedèutica a les pròximes eleccions, per revifar en ells el civisme i els ideals que potser els esdeveniments d'aquests últims temps ens han malmenat una mica. Per refrescar els pulmons i retrobar el sentit de l'orientació, que prou falta que ens fa. No n'espereu cap consell concret, cap indicació precisa, sinó molt més: la possibilitat d'aconsellar-vos vosaltres mateixos, de ser vosaltres mateixos. Maragall us hi ajudarà. Ens ajudarà.

Josep Palau i Fabre

Avui, 18 de gener del 1979